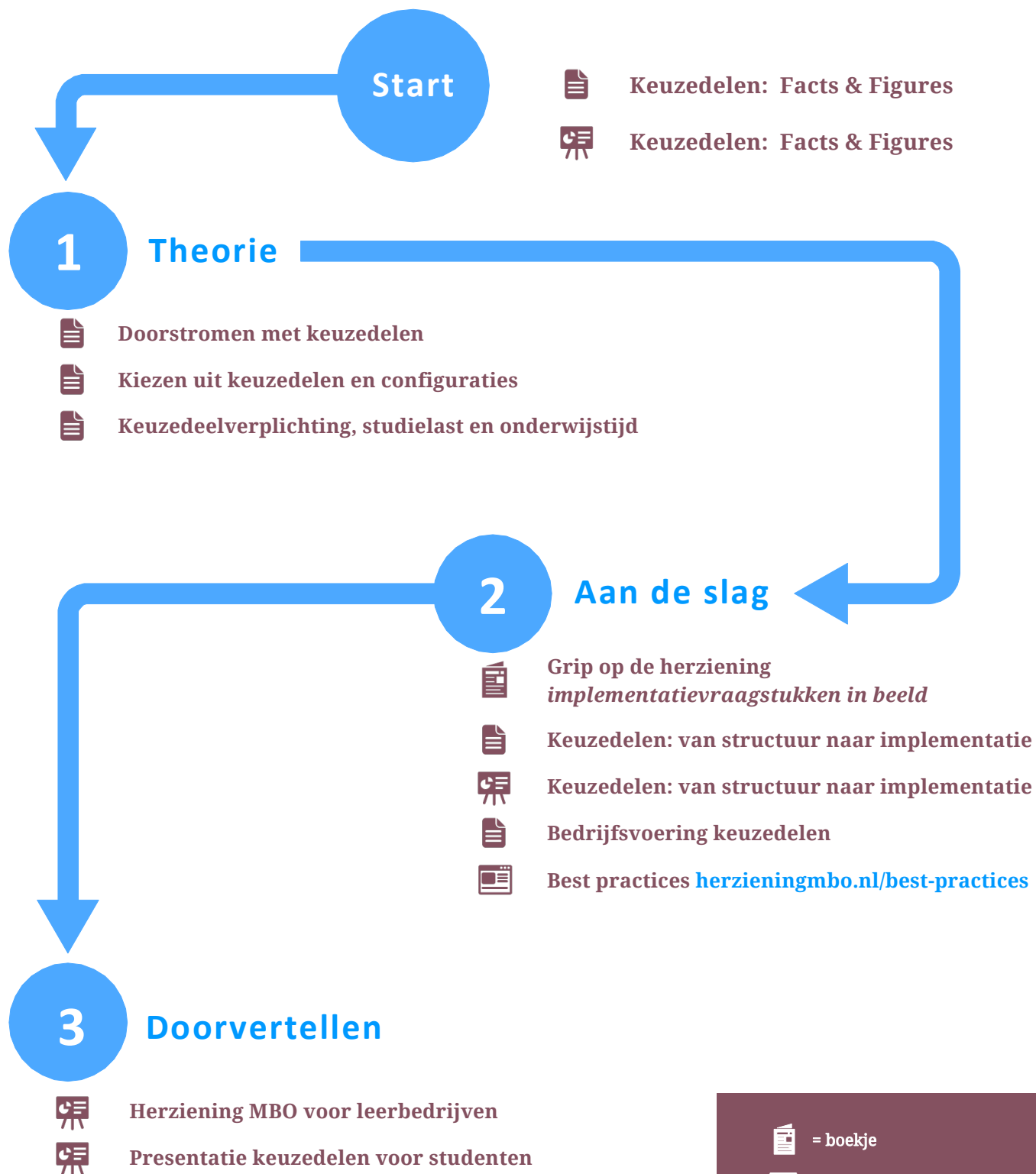

Keuzedelen

Facts and figures – oktober 2018

Deze leeswijzer geeft inzicht in het “basismateriaal” van Herziening MBO over keuzedelen. Het is een overzicht van de (volgens ons) belangrijkste publicaties. Als je deze publicaties doorgenomen hebt, heb je een stevige basis om in de school aan de slag te gaan met de implementatie van keuzedelen. Ook geeft de leeswijzer een bepaalde volgorde aan: het begint bij de theorie over keuzedelen, dan materiaal dat helpt om aan de slag te gaan met keuzedelen en tot slot materiaal dat gebruikt kan worden om de belangrijkste informatie over keuzedelen door te vertellen aan partijen binnen én buiten de school. Al het in de leeswijzer genoemde materiaal en meer is te vinden op www.herzieningmbo.nl.

- = boekje
- = presentatie (ppt)
- = document
- = pagina op de website

Keuzedelen

Facts and figures

Inleiding	4
Karakteristieken van keuzedelen	5
Soorten keuzedelen	5
Keuzedeelverplichting en de omvang van keuzedelen	6
Keuzedelen kennen geen niveau-aanduiding	7
Aanbieden, kiezen en realiseren van keuzedelen	7
Voldoende keuzedelen in het aanbod	7
Niet-gekoppelde keuzedelen	8
Gemotiveerd afwijken van de keuzedeelverplichting	9
Kiezen voor een keuzedeel	10
Realisatie bij een andere school	11
Onderwijstijd	11
Beroepspraktijkvorming	11
Extra keuzedelen	12
Diplomering en keuzedelen	12
Diplomering vanaf 1 augustus 2016	12
Diplomering vanaf 1 augustus 2020	13
Diploma en resultatenlijst	13
Vrijstelling voor keuzedelen	14
Wettelijke beroepsvereisten en keuzedelen	14
Keuzedelen waaraan een certificaat is verbonden	15
Bekostiging in relatie tot keuzedelen	15
Meer informatie	15

Voor deze publicatie is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid geput uit het materiaal dat is ontwikkeld in de werkgroep “Casuïstiek keuzedelen” en de [Wet Educatie en Beroepsonderwijs](#). Met nadruk wordt opgemerkt dat de informatie die je in dit artikel leest géén wet is en dat er in die zin geen rechten aan kunnen worden ontleend.

Inleiding

Het tempo waarmee functies en beroepen veranderen, verdwijnen en ontstaan neemt toe. Globalisering en technologische ontwikkelingen stellen andere en hogere eisen aan de bekwaamheden van onze beroepsbevolking. Voor toekomstige economische groei wordt arbeidsproductiviteit steeds belangrijker. Hierbij is permanente innovatie van onderwijs van belang en daarvoor is vernieuwing en uitwisseling van kennis essentieel. Het op peil houden en ontwikkelen van nieuwe kennis en vaardigheden is daarom noodzakelijk.

Op het terrein van het onderwijs zijn de afgelopen jaren belangrijke stappen gezet die eraan bijdragen dat werken en leren sterker worden verweven. In het middelbaar beroepsonderwijs zijn maatregelen genomen om een brug te slaan tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Bovendien zijn maatregelen genomen om het opleidingsaanbod beter af te stemmen op de behoeftes van het bedrijfsleven.

Vergroting van de doelmatigheid is een belangrijke drijfveer voor verandering. Deze behoefte leeft bij het mbo en het bedrijfsleven. Daarnaast is er een grote behoefte om een betere doorstroom binnen het onderwijs mogelijk te maken.

Veel van deze maatregelen en behoeftes komen samen in de herziening van de kwalificatiestructuur. De invoering van de herziene kwalificatiestructuur op 1 augustus 2016, legt het fundament voor de realisatie van de beoogde permanente innovatie.

De herziene kwalificatiestructuur omvat concreet:

- het verbreden van kwalificaties en het clusteren van verwante kwalificaties. Hierdoor wordt overlap tussen kwalificaties weggenomen. Het aantal kwalificatiedossiers komt naar verwachting uit op 176 en het aantal kwalificaties op 487.
- het terugbrengen van kwalificatiedossiers tot de kern van het beroep, de kwalificatie-eisen. Ze worden transparanter, dunner en duidelijker. Kennis en vaardigheden komen voorop te staan en zijn goed te herkennen. Zo wordt houvast geboden bij het onderwijs en de examinering.
- het introduceren van keuzedelen waardoor sneller ingespeeld kan worden op de ontwikkelingen in het beroepenveld en de regio. Met de introductie van de keuzedelen wordt een belangrijke impuls gegeven aan het flexibiliseren, actualiseren en innoveren. Het vaststellen van nieuwe en aangepaste keuzedelen gebeurt 4 keer per jaar op vaste momenten. Keuzedelen zijn daarmee belangrijke bouwstenen voor het middelbaar beroepsonderwijs.

Deze publicatie gaat in op het als derde genoemde aspect: de keuzedelen. De keuzedelen zijn ten opzichte van de huidige kwalificatiestructuur helemaal nieuw. In deze publicatie word je bijgepraat over de facts & figures van de keuzedelen. Wat zijn keuzedelen precies? Hoe werken keuzedelen? Hoe wordt er met keuzedelen omgegaan in het aanbod van de school en bij de diplomering? Na het lezen van deze publicatie weet je voldoende van keuzedelen om er binnen de school mee aan de slag te gaan en vanuit de nieuwe structuur de stap richting implementatie te maken.

In mei 2016 is dit artikel aangevuld met informatie over hoe omgegaan kan worden met een maximum aantal deelnemers aan gekoppelde en niet-gekoppelde keuzedelen en de manier waarop door middel van toelatingsbeleid selectie kan plaatsvinden. In oktober 2017 is het artikel aangepast n.a.v. het besluit van de minister om, zodra dit formeel is geregeld, de slaag-zakregeling voor keuzedelen uit te stellen tot het cohort 2020-2021. In april 2018 is het artikel aangepast nadat het besluit van de minister formeel is vastgesteld middels een publicatie in het Staatsblad. Ook is de verwijzing naar het servicepunt van de MBO Raad aangepast. In oktober 2018 is de verwijzing naar de wet geactualiseerd.

Karakteristieken van keuzedelen

In de herziene kwalificatiestructuur is sprake van kwalificaties (die elk bestaan uit een basisdeel en een profieldeel) en keuzedelen. Keuzedelen zijn een verrijking van de kwalificatie. Het basis-, profiel- en een of meerdere keuzedelen vormen gezamenlijk de diplomagerichte beroepsopleiding. Een keuzedeel is aan één of meer kwalificaties gekoppeld. De koppeling maakt voor scholen duidelijk welke keuzedelen zij bij welke kwalificaties kunnen aanbieden. Zowel het keuzedeel zelf als de koppeling van het keuzedeel aan kwalificaties, wordt door de minister van OCW vastgesteld. Het vaststellen van nieuwe of gewijzigde keuzedelen vindt vier keer per jaar op vaste momenten plaats. Dat biedt de mogelijkheid om snel in te spelen op de actuele behoefte op de arbeidsmarkt of in de regio. De keuzedelen worden opgenomen in het landelijk register keuzedelen op www.kwalificaties.sbb.nl waarin ze voor scholen vindbaar zijn.

Soorten keuzedelen

Keuzedelen zijn een verrijking van de kwalificatie (basis- en profieldeel) en kunnen voor de student verbredend of verdiepend zijn of bijdragen aan een betere instroom van of doorstroom naar een (op)volgende opleiding. Er zijn vier soorten keuzedelen te onderscheiden:

Verdiepende keuzedelen

Keuzedeel en kwalificatie zijn gericht op hetzelfde beroep. Bijvoorbeeld het keuzedeel Verdieping buitenpleisters bij de kwalificatie Stukadoor en het keuzedeel Gebogen plafond- en wandconstructies bij de kwalificatie Plafond- en wandmonteur.

Verbredende keuzedelen

Het keuzedeel is gericht op een element van een ander beroep of het betreft een nieuw element van hetzelfde beroep. Denk bij een element van een ander beroep bijvoorbeeld aan het keuzedeel Catering bij de kwalificatie Schoonmaker in verschillende omgevingen. Een nieuw element is bijvoorbeeld gericht op ontwikkelingen en innovaties op de arbeidsmarkt. Bijvoorbeeld het keuzedeel Geo-ICT bij de kwalificatie ICT-beheerder.

Doorstroomgerichte keuzedelen

Het keuzedeel heeft betrekking op onderdelen die relevant zijn voor doorstroom naar een (op)volgende opleiding in het mbo of hbo. Het kan bijvoorbeeld gericht zijn op een hogere beheersing van taal- en rekenen of gericht op een onderdeel voor een specifieke vervolgopleiding. Denk aan het keuzedeel Instroom Pabo geschiedenis bij de kwalificatie Gespecialiseerd pedagogisch medewerker.

Voor keuzedelen is het niet toegestaan dat de keuzedeel-eisen overlappen met de kwalificatie-eisen van de kwalificatie(s) waaraan het keuzedeel gekoppeld is. Het keuzedeel moet immers een verrijking zijn van de gekoppelde kwalificatie.

Remediërende keuzedelen (alleen bij entreeopleiding)

Uitsluitend voor de entreeopleidingen kan behalve bovengenoemde drie soorten ook sprake zijn van remediërende keuzedelen, die gericht zijn op het wegwerken van achterstanden voor het behalen van de beoogde kwalificatie. Studenten die bovenmatig moeite hebben met onderdelen van een entreeopleiding kunnen met een remediërend keuzedeel zich blijven richten op onderdelen van de kwalificatie die extra aandacht behoeven en die zijn aangegeven in het betreffende keuzedeel. Bij remediërende keuzedelen kan dus wél sprake zijn van overlap met de gekoppelde kwalificaties.

Keuzedeelverplichting en de omvang van keuzedelen

Bij Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) wordt per soort opleiding vastgelegd wat de omvang van de keuzedeelverplichting is, uitgedrukt in de studielast in klokuren. De keuzedeelverplichting moet gevuld worden met één of meerdere keuzedelen.

In onderstaande tabel wordt per soort opleiding de keuzedeelverplichting aangegeven:

Kwalificatie	Soort opleiding	Keuzedeelverplichting (studielast)	Keuzedeelverplichting bij gemotiveerd afwijken (studielast)
Niveau 1	Entreeopleiding	240 klokuren	-
Niveau 2	Basisberoepsopleiding	480 klokuren	240 klokuren
Niveau 3	Vakopleiding	720 klokuren	480 klokuren
Niveau 4	Middenkaderopleiding 3 jaar	720 klokuren	480 klokuren
Niveau 4	Middenkaderopleiding >3 jaar	960 klokuren	720 klokuren
Niveau 4	Specialistenopleiding	240 klokuren	-

Scholen kunnen er ook voor kiezen om voor sommige opleidingen gemotiveerd af te wijken van een deel van de keuzedeelverplichting (rechter kolom). De omvang van de keuzedeelverplichting is dan kleiner. Deze mogelijkheid wordt in de paragraaf “Gemotiveerd afwijken van de keuzedeelverplichting” verder toegelicht.

Een keuzedeel kent een studielast met een omvang van 240 klokuren of een veelvoud daarvan. De aangegeven klokuren van een keuzedeel zijn indicatief. Het is een norm voor ontwikkelaars van keuzedelen, en heeft geen directe relatie met de onderwijstijd. Dus 240 klokuren is niet noodzakelijkerwijs de omvang van het onderwijs. De inrichting van het onderwijsprogramma is de verantwoordelijkheid van de school. De studielast van keuzedelen telt mee in de totale studielast van de opleiding (1600 klokuren per jaar).

Bij de inrichting van een beroepsopleiding hoeft de school geen scheiding aan te brengen in het

onderwijs van het basis-, het profiel- en de keuzedelen. Voor examinering moet dat onderscheid er wel zijn. Van te voren moet duidelijk zijn welk examen hoort bij de kwalificatie en welk examen hoort bij het keuzedeel.

Keuzedelen kennen geen niveau-aanduiding

Een keuzedeel heeft zelf geen algemene mbo niveau-aanduiding. Dat betekent dat er in de beschrijving van de eisen van het keuzedeel geen verschil wordt gemaakt naar mbo-niveau. Wel kan in de titel van een keuzedeel aangegeven worden voor welke niveaus het keuzedeel *geschikt* is. Een keuzedeel kan aan meerdere kwalificaties van verschillende niveaus gekoppeld zijn. Bij het maken van onderwijs op basis van het keuzedeel kan invulling gegeven worden aan de zwaarte, passend bij het niveau van de kwalificatie waarop de opleiding is gebaseerd. Dat kan bijvoorbeeld door in de ene opleiding meer begeleide onderwijstijd (BOT) te programmeren dan in de andere opleiding. De eisen van het keuzedeel blijven ook in dit geval altijd gelijk, en het behalen van het betreffende keuzedeel heeft hetzelfde civiel effect.

Aanbieden, kiezen en realiseren van keuzedelen

Scholen bepalen zelf welke gekoppelde keuzedelen worden opgenomen in het onderwijsaanbod. ROC's mogen in beginsel opleidingen aanbieden die gebaseerd zijn op alle kwalificaties van de kwalificatiestructuur. In de opleidingen die zij aanbieden mogen ze ook alle keuzedelen aanbieden die landelijk zijn gekoppeld aan de desbetreffende kwalificaties van die aangeboden opleidingen.

Vakscholen en agrarische onderwijscentra (AOC) mogen de kwalificaties aanbieden die zijn geregeld in artikel 1.3.2a (vakscholen) en in artikel 1.3.3 (AOC) van de WEB. In de opleidingen die zij aanbieden mogen ze de keuzedelen aanbieden die landelijk zijn gekoppeld aan de desbetreffende kwalificaties van die aangeboden opleidingen.

Niet-bekostigde instellingen kunnen een diploma-erkenning voor afzonderlijke kwalificaties aanvragen. Met een diploma-erkenning krijgen zij het recht om een bepaalde kwalificatie te verzorgen inclusief de keuzedelen die aan de betreffende kwalificatie zijn gekoppeld.

Voldoende keuzedelen in het aanbod

Hoewel de school zelf bepaalt welke keuzedelen worden aangeboden, is zij wel gehouden aan een zogenoemde aanbodverplichting. Dat betekent dat er voldoende *aan de kwalificatie gekoppelde* keuzedelen worden aangeboden, opdat de student daadwerkelijk iets te kiezen heeft.

“Daadwerkelijk iets te kiezen” betekent dat er op het moment dat van de student gevraagd wordt om een keuze te maken, er sprake is van tenminste 2 keuzemogelijkheden die inhoudelijk verschillen. De school kan zelf bepalen of de student 1) de keuze krijgt uit losse keuzedelen en/of 2) configuraties van keuzedelen.

Aanbod van losse keuzedelen

Indien gevraagd wordt om een keuze te maken uit een aanbod van losse keuzedelen is er om aan de aanbodverplichting te voldoen tenminste sprake van een aanbod van keuzedeel X en een aanbod van keuzedeel Y. De school kan de student, afhankelijk van de omvang van de keuzedelen en de

keuzedeelverplichting, meerdere keren vragen om een keuze uit losse keuzedelen te maken. Er ontstaat dan meerdere keuzemomenten waarbij de student iedere keer daadwerkelijk iets te kiezen heeft.

Aanbod van configuraties

De school kan ook besluiten om de student te laten kiezen uit configuraties van keuzedelen. Een configuratie is een door de school aangeboden combinatie van keuzedelen waarmee aan de keuzedeelverplichting van de opleiding wordt voldaan. De keuzedeelverplichting is, zoals eerder beschreven, bepaald per soort opleiding. Om aan de aanbodverplichting te voldoen, moet een school tenminste twee configuraties van gekoppelde keuzedelen per opleiding aanbieden. De totale omvang van de configuratie is steeds hetzelfde, maar de keuzedelen binnen een configuratie hoeven niet dezelfde omvang te hebben.

Bijvoorbeeld

Een vakopleiding kent een keuzedeelverplichting met een studielast van 720 klokuren. De aangeboden configuraties kunnen bestaan uit:

- een keuzedeel met een studielast van 720 klokuren
- of twee keuzedelen met een studielast van 480 en 240 klokuren
- of drie keuzedelen met een studielast van 240 klokuren

De volgorde binnen de configuratie is voor de aanbodverplichting niet relevant; een andere volgorde van dezelfde keuzedelen maakt geen nieuwe configuratie. Zo is configuratie ABC of ACB dezelfde. Maar als configuratie 1 bestaat uit de keuzedelen A, B en C en configuratie 2 bestaat uit de keuzedelen A, B en D, is wel sprake van 2 verschillende configuraties en is aan de aanbodverplichting voldaan. Uiteraard kan de school meer keuzedelen aanbieden dan het minimaal vereiste aantal.

Bij het werken met configuraties kan de instelling ervoor kiezen om in plaats van de configuratie direct helemaal te “vullen”, ruimte te houden voor een later te kiezen keuzedeel. De configuratie bestaat dan bijvoorbeeld uit de keuzedelen A, B en ? (dat wil zeggen een later nog te kiezen keuzedeel). Studenten wordt gevraagd te kiezen voor de configuratie A, B en een later nog te kiezen keuzedeel van tenminste een bepaalde omvang om volledig te voldoen aan de keuzedeelverplichting voor hun opleiding. De toepassing van deze oplossing wordt door OCW ontraden omdat het risico bestaat dat het “kiezen” aan betekenis verliest en omdat het voor de student niet perse duidelijk is dat er bij de keuzedelen A en B überhaupt sprake is van keuzedelen. Lees hier meer over in het artikel “Kiezen uit keuzedelen en configuraties” op herzieningmbo.nl/publicaties.

Niet-gekoppelde keuzedelen

Naast het aanbod van gekoppelde keuzedelen bij de opleiding, kan de student een verzoek indienen bij de school om een keuzedeel te volgen dat niet gekoppeld is aan de kwalificatie waarop zijn opleiding is gebaseerd. De student kan bij zijn verzoek putten uit het gehele actuele keuzedeelaanbod van de school. Met zo'n niet-gekoppeld keuzedeel kan ook invulling gegeven worden aan de keuzedeelverplichting die hoort bij de betreffende opleiding. Als de school het verzoek honoreert dan volgt de student in plaats van een gekoppeld keuzedeel, een niet-gekoppeld keuzedeel. De school dient de student over deze mogelijkheid te informeren.

Een voorwaarde voor het honoreren van een verzoek van een student voor een niet-gekoppeld keuzedeel is dat het keuzedeel niet overlapt met een of meer onderdelen van de kwalificatie. De

school is zelf verantwoordelijk voor het doen van deze controle op overlap. Een vereiste blijft dat de student moet kunnen kiezen uit voldoende keuzedelen die wél gekoppeld zijn aan de kwalificatie, volgens de aanbodverplichting die hierboven is beschreven.

In beginsel moet een verzoek voor het volgen van een niet-gekoppeld keuzedeel door de school worden toegewezen. Organisatorische bezwaren kunnen er echter toe leiden dat het verzoek van een student wordt afgewezen. Bijvoorbeeld omdat het roosterteknisch niet uitgevoerd kan worden of er is gebrek aan capaciteit. Of omdat de student een keuzedeel aandraagt dat niet in het totale keuzedeelaanbod van de school is opgenomen.

In sommige gevallen is een zekere basiskennis essentieel voor de deelname aan een keuzedeel. Bijvoorbeeld vanwege de veiligheid van de student of een cliënt, patiënt, etc. Hiervoor kunnen scholen toelatingsbeleid formuleren. Scholen moeten er voor zorgen dat in het toelatingsbeleid wordt geborgd dat gelijke gevallen gelijk worden behandeld, de beslissing over toelating of afwijzing goed wordt gemotiveerd én dat de student van te voren op de hoogte is gesteld van het toelatingsbeleid. Mocht een student het niet eens zijn met een beslissing, dan kan hij zich natuurlijk altijd wenden tot de klachtencommissie van de school.

Gelijke behandeling in gelijke gevallen betekent dat er wel een onderscheid gemaakt kan worden in de behandeling van studenten die het keuzedeel als gekoppeld keuzedeel hebben gekozen uit het aanbod bij de opleiding en studenten die het keuzedeel als niet-gekoppeld willen volgen. Het gaat immers niet om “gelijke gevallen”. Binnen de groepen moeten de studenten wél gelijk behandeld worden. Een voorbeeld is dat studenten die het keuzedeel uit het aanbod bij hun opleiding kiezen voorrang krijgen op studenten die het als niet-gekoppeld kiezen als er beperkt plaatsen beschikbaar zijn.

In het jaarverslag moet de school op hoofdlijn verantwoording afleggen over de verzoeken die zijn toegewezen én de verzoeken die zijn afgewezen en waarom.

Gemotiveerd afwijken van de keuzedeelverplichting

Scholen hebben ook de mogelijkheid om de opleiding voor een deel in te richten met onderwijs dat niet behoort tot de kwalificatie of de keuzedelen. De studielast hiervan wordt met 240 klokuren in mindering gebracht op de omvang van de keuzedeelverplichting die bij de soort opleiding hoort. Deze ruimte is bedoeld voor invulling in het kader van persoonlijke, culturele of levensbeschouwelijke vorming. Een vereiste is dat dit onderdeel aantoonbaar van voldoende kwaliteit is en niet samenvalt met onderdelen van de desbetreffende kwalificatie. Als de school van deze mogelijkheid gebruik maakt, moet hierover verantwoording worden afgelegd in het jaarverslag. De instelling bepaalt per kwalificatie/crebo of er gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid om af te wijken. Als één kwalificatie zowel in de BOL als BBL wordt aangeboden of op verschillende locaties, geldt het dus voor alle varianten.

Het is van belang dat studenten de mogelijkheid behouden om een keuzedeel te kiezen. Daarom worden de entreeopleidingen en de specialistenopleidingen van deze mogelijkheid uitgezonderd (voor deze opleidingen geldt een keuzedeelverplichting met een studielast van 240 klokuren).

Een dergelijk onderdeel van de opleiding dat besteed wordt aan persoonlijke, culturele of

levensbeschouwelijke vorming telt mee voor de urennormen die aan de opleiding worden gesteld (t.a.v. studielast en onderwijstijd). Echter, als het onderdeel wordt ingevuld met een vorm van praktijkleren, kan deze tijd niet worden meegeteld als formele BPV. De persoonlijke, culturele of levensbeschouwelijke vorming maakt geen onderdeel uit van de slaag-/zakbeslissing. In de OOK van de student wordt de keuzedeelverplichting vermeld die geldt bij de opleiding. Als gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid om af te wijken van de keuzedeelverplichting, dan wordt de keuzedeelverplichting die overblijft, vermeld op de OOK.

Kiezen voor een keuzedeel

De student kan op een door de school te bepalen moment (bijvoorbeeld bij de start van de opleiding, of op een later moment tijdens de opleiding) kiezen voor een keuzedeel. Het actuele aanbod van keuzedelen dat voor de opleiding beschikbaar is op het moment dat de student kiest, bepaalt waaruit gekozen kan worden. Daarnaast kan de student een verzoek doen bij de school tot het volgen van een niet-gekoppeld keuzedeel uit het gehele actuele keuzedeelaanbod van de school. In beginsel moet een dergelijk verzoek door de school worden toegewezen (zie bovenstaande paragraaf Niet-gekoppelde keuzedelen).

Elk door de student gekozen keuzedeel wordt vastgelegd in de onderwijsovereenkomst (OOK). In het geval dat een keuzedeel gekozen wordt gedurende de opleiding, wordt bij de start van de opleiding in de OOK aangegeven (of er wordt verwezen naar de OER) dat de student in de loop van zijn opleiding nog één of meer keuzedelen moet kiezen, gelet op de omvang van de keuzedeelverplichting die geldt voor de betreffende soort opleiding.

Het moment dat de afspraak over het gekozen keuzedeel wordt vastgelegd in de onderwijsovereenkomst (of opleidingsblad) is maatgevend. Vanaf dat moment is de school verplicht gedurende de opleiding dat keuzedeel aan te bieden en te examineren. Het betreffende keuzedeel wordt geregistreerd in het registratiesysteem van de school. Een student mag dan de opleiding afmaken zoals aangegeven in de OOK. Ook als er sprake is van tussentijdse, landelijk vastgestelde wijzigingen of beëindiging van het keuzedeel.

De school heeft een aanbodverplichting; de student moet een keuze kunnen maken uit minimaal 2 keuzedelen of configuraties. Doelmatigheid kan een onderdeel zijn van de afweging of keuzedelen daadwerkelijk gerealiseerd worden of dat studenten daadwerkelijk aan een keuzedeel kunnen deelnemen. In dat geval is het nodig dat de school vooraf duidelijk maakt dat een keuzedeel alleen gegeven kan worden bij meer dan "een X aantal" deelnemers of dat er slechts plek is voor "een X aantal" deelnemers. De keuzevrijheid van een student moet gerespecteerd worden en de intentie daartoe moet blijken uit de aanpak en procedures van de school. Als het gaat om een keuzedeel met een maximaal aantal beschikbare plaatsen, dient de school de selectiecriteria op voorhand duidelijk te maken aan studenten. Dat kan in de vorm van "wie het eerst komt wie het eerst maalt", een loting, een toelatingstest, of iets dergelijks. Studenten moeten op een gelijke manier behandeld worden en de beslissing van de school moet op een deugdelijke manier gemotiveerd worden. Mocht een student het niet eens zijn met een beslissing, dan kan hij zich natuurlijk altijd wenden tot de klachtencommissie van de school.

Gelijke behandeling in gelijke gevallen betekent dat er wel een onderscheid gemaakt kan worden in de behandeling van studenten die het keuzedeel als gekoppeld keuzedeel hebben gekozen uit het

aanbod bij de opleiding en studenten die het keuzedeel als niet-gekoppeld willen volgen. Het gaat immers niet om “gelijke gevallen”. Binnen de groepen moeten de studenten wél gelijk behandeld worden. Een voorbeeld is dat studenten die het keuzedeel uit het aanbod bij hun opleiding kiezen voorrang krijgen op studenten die het als niet-gekoppeld kiezen als er beperkt plaatsen beschikbaar zijn.

Als een keuzedeel niet gerealiseerd (niet gegeven) wordt, kan hiervan bijvoorbeeld in het jaarverslag melding worden gemaakt, omkleed met redenen (zoals te weinig deelnemers) en met ondernomen acties om zoveel mogelijk tegemoet te komen aan de keuze van de student.

Het keuzedeel is geen formele inschrijffpositie zoals het domein, het kwalificatiedossier en de kwalificatie dat wel zijn. De keuze voor (een of meerdere) keuzedelen wordt dan ook niet uitgewisseld met BRON. Dat gebeurt pas als de student het diploma behaalt of anderszins uitgeschreven wordt, en al eerder als sprake is van BPV bij een keuzedeel.

Realisatie bij een andere school

Scholen kunnen onderling afspraken maken over het “uitwisselen” van studenten voor keuzedelen of het gezamenlijk aanbieden van keuzedelen. In dat geval kan een student een keuzedeel kiezen dat uitgevoerd wordt bij een andere school. Voorwaarde is dat het keuzedeel onderdeel is van het aanbod van de school waar de student is ingeschreven. Ook de eindverantwoordelijkheid voor zaken zoals diplomering en uitwisseling van gegevens met DUO ligt bij de school waar de student is ingeschreven.

Bij het doen van een verzoek voor het volgen van een niet-gekoppeld keuzedeel kan de student putten uit het keuzedeelaanbod van de eigen school. Een verzoek van een student voor een keuzedeel dat niet door de eigen school wordt aangeboden, hoeft dan ook niet te worden gehonoreerd.

Onderwijstijd

Het onderwijs dat gericht is op keuzedelen maakt op dezelfde manier deel uit van het onderwijsprogramma als het onderwijs dat gericht is op de kwalificatie. Onderwijstijd (BOT en BPV) wordt op het niveau van een opleiding bepaald, dus in de combinatie van basis, profiel en keuzede(e)l(en). Een keuzedeel telt dus net zo goed mee voor het voldoen aan de urennormen die voor het onderwijsprogramma gelden.

Een keuzedeel dat in de opleiding van school A is opgenomen en wordt gerealiseerd door school B telt voor de betreffende opleiding van school A mee voor de onderwijstijd.

Beroepspraktijkvorming

Bij een keuzedeel kan sprake zijn van beroepspraktijkvorming (BPV), maar het moet niet. Voor de BPV binnen een keuzedeel geldt dat het uitgevoerd mag worden bij ieder erkend leerbedrijf. Dus niet alleen bij leerbedrijven die zijn erkend voor de kwalificatie waarvoor de student is ingeschreven. De afspraken met het leerbedrijf en de student worden vastgelegd in de praktijkovereenkomst (POK of BPVO) en de school maakt onder andere duidelijk op welk deel van de keuzedeelisen de BPV is gebaseerd. Op één praktijkovereenkomst kunnen zowel de kwalificatie als één of meerdere keuzedelen vermeld zijn, mits de BPV bij hetzelfde leerbedrijf plaatsvindt.

Extra keuzedelen

Scholen kunnen studenten de mogelijkheid bieden om extra keuzedelen te volgen naast de keuzedelen die onderdeel uitmaken van de keuzedeelverplichting van de opleiding. De opleiding wordt door de combinatie van basis-, profiel- en keuzedeel of keuzedelen 100% gevuld. Als een student extra keuzedelen wil doen, dan kan de school ermee instemmen dat de student deze volgt vanuit het principe “aanschuiven bij bestaand aanbod van de school”. Onder bestaand aanbod worden reeds geprogrammeerde (en in het rooster opgenomen) keuzedelen verstaan.

Extra keuzedelen hoeven niet gekoppeld te zijn aan de kwalificatie waarvoor de student is ingeschreven. Bij een niet-gekoppeld extra keuzedeel hoeft daarom niet aangetoond te worden dat er geen overlap is met de kwalificatie-eisen. Het wel of niet instemmen met het volgen van een extra keuzedeel hoeft ook niet door de school verantwoord te worden. Wel worden de keuzedelen, indien behaald, opgenomen op het diploma en indien geëxamineerd maar niet behaald, opgenomen op de resultatenlijst.

Bekostigde instellingen mogen alle keuzedelen die zijn opgenomen in het register keuzedelen als extra keuzedelen aanbieden. Niet-bekostigde instellingen mogen slechts keuzedelen als extra keuzedelen aanbieden voor zover deze gekoppeld zijn aan de kwalificatie waarvoor zij een diploma-erkenning hebben.

Diplomering en keuzedelen

Keuzedelen zijn geen onderdeel van de kwalificatie; het levert een verrijking bovenop de kwalificatie. De kwalificatie beschrijft de eisen om als beginnend beroepsbeoefenaar aan de slag te kunnen en het keuzedeel niet. Keuzedelen moeten geëxamineerd worden. Hiervoor gelden dezelfde standaarden als voor de examinering van de kerntaken in de kwalificatie. Voor keuzedelen moet er echter sprake zijn van één examenresultaat, ook al bestaat het keuzedeel uit meerdere kerntaken.

Diplomering vanaf 1 augustus 2016

Het behalen van een keuzedeel is vanaf de verplichte invoering van de keuzedelen op 1 augustus 2016 nog geen voorwaarde voor het behalen van het diploma. Wél moet iedere student examen doen voor het keuzedeel of de keuzedelen van de opleiding. De aanwezigheid van het examenresultaat (ongeacht of dit positief of negatief is) van elk door de student gevolgd keuzedeel is een aanvullende diplomavooraarde. Het gaat hier om keuzedelen die gekoppeld zijn aan de kwalificatie of om niet-gekoppelde keuzedelen waar de student een verzoek voor heeft ingediend dat gehonoreerd is. Het is niet de hoogte van het examenresultaat maar de aanwezigheid van het examenresultaat van een keuzedeel dat meetelt voor de slaag-/zakbeslissing voor het behalen van het diploma.

De school kan het diploma dus niet uitreiken voordat het examen van het keuzedeel of de keuzedelen van de opleiding is afgerond en het examenresultaat per keuzedeel bekend is. Of aan deze voorwaarde is voldaan, wordt vastgesteld door de examencommissie.

Diplomering vanaf 1 augustus 2020

Voor alle studenten die op 1 augustus 2020 starten met een opleiding geldt dat de hoogte van de examenresultaten van keuzedelen wél meetelt bij het behalen van het diploma. Dit was 1 augustus 2018. De minister heeft de kamer in september 2017 geïnformeerd dit met twee jaar uit te stellen. In april 2018 is het uitstel formeel vastgesteld middels een publicatie in het Staatsblad. De invoering verloopt cohortsgewijs. Studenten die eerder zijn gestart met hun opleiding met keuzedelen, mogen de opleiding afmaken volgens de toen geldende regels. Studenten die starten in en vanaf het schooljaar 2020-2021 krijgen hier wél mee te maken. Alleen het examenresultaat of de examenresultaten zijn dan niet meer voldoende om te diplomeren. Er is een compensatieregeling afgesproken, zodat studenten de keuzedelen binnen de keuzedeelverplichting met elkaar kunnen compenseren. Hiervoor gelden de volgende regels:

1. Het gemiddelde van de resultaten van de keuzedelen binnen de keuzedeelverplichting moet tenminste een 6 of een “voldoende” zijn
2. Voor minimaal de helft van deze keuzedelen moet het resultaat tenminste een 6 of een “voldoende” zijn
3. Een keuzedeelresultaat mag nooit lager dan een 4 of daarmee overeenkomende eindwaardering zijn
4. De omvang van een keuzedeel wordt niet meegewogen in het gemiddelde

De compensatie geldt uitsluitend tussen keuzedelen. Een student kan dus niet met een kerntaak uit de kwalificatie compenseren voor een keuzedeel of andersom.

Het is aan de school om (volgens dezelfde regels die gelden voor de examinering van kerntaken uit de kwalificatie) de cesuur voor de examinering te bepalen. De totstandkoming van het uiteindelijke examenresultaat is de verantwoordelijkheid van de school. Of aan bovenstaande voorwaarden is voldaan, wordt vastgesteld door de examencommissie.

Diploma en resultatenlijst

Vanwege de invoering van de herziene kwalificatiestructuur wordt tevens een aangepast modeldiploma vastgesteld. Het modeldiploma (inclusief model resultatenlijst en model certificaat) is in concept beschikbaar op de website van saMBO-ICT. Alle behaalde keuzedelen van de opleiding moeten door de school vermeld worden op het diploma van de student. De examencommissie bepaalt of een keuzedeel is behaald. De student kan zo met het diploma op de arbeidsmarkt of in het vervolgonderwijs de meerwaarde van de behaalde keuzedelen laten zien. Op de resultatenlijst bij het diploma worden alle examenresultaten van de keuzedelen van de opleiding opgenomen, zowel de behaalde als de geëxamineerd maar niet-behaalde keuzedelen. Onder “keuzedelen van de opleiding” worden de keuzedelen verstaan die gevolgd zijn tussen het moment van inschrijven en diplomeren/uitschrijven en vastgelegd zijn in de OOK. In die periode kan sprake zijn geweest van tussentijdse overstap, bijvoorbeeld naar een andere kwalificatie.

Scholen moeten de volgende gegevens betreffende keuzedelen aanleveren aan DUO: bij uitschrijving of diplomering: de behaalde keuzedelen (en apart hierbij de keuzedelen waaraan de minister een certificaat heeft verbonden), en de gevolgde en geëxamineerde maar niet behaalde keuzedelen en al eerder: de keuzedelen waarbij sprake is van BPV.

Vrijstelling voor keuzedelen

Bij een eventuele (op)volgende opleiding in het mbo moet de student opnieuw invulling geven aan de keuzedeelverplichting die voor die opleiding geldt. Het kan voorkomen dat een student in de vorige opleiding reeds een keuzedeel heeft *behaald*. De examencommissie kan vrijstelling verlenen voor dat keuzedeel als 1) het keuzedeel gekoppeld is aan de kwalificatie waar de (op)volgende opleiding op is gebaseerd of 2) als het keuzedeel niet gekoppeld is maar de student een verzoek indient om het keuzedeel onderdeel te maken van zijn opleiding. In het tweede geval is het een voorwaarde dat het keuzedeel onderdeel is van het schoolbrede keuzedeelaanbod en dat het keuzedeel niet overlapt met één of meer onderdelen van de kwalificatie van de opleiding.

In het geval dat de student in een vorige opleiding een keuzedeel *niet heeft behaald*, kan de examencommissie geen vrijstelling verlenen. Wel kan de examencommissie besluiten dit keuzedeel als gevolgd te beschouwen. De student heeft voldaan aan (een gedeelte van) de aanvullende diplomavorwaarde, namelijk de aanwezigheid van het examenresultaat (ongeacht of dit positief of negatief is) voor een keuzedeel dat invulling geeft aan de keuzedeelverplichting van de opleiding. Ook hier geldt dat het keuzedeel gekoppeld moet zijn aan de kwalificatie, of de student moet een verzoek indienen om het keuzedeel onderdeel te maken van de opleiding (in dat geval is het keuzedeel onderdeel van het keuzedeelaanbod van de school en overlapt niet met de kwalificatie).

In het geval van een vrijstelling of “gevolgd” wordt op de resultatenlijst opnieuw het resultaat van het keuzedeel opgenomen. Deze resultaten worden bij diplomeren of uitschrijven hernieuwd aan DUO geleverd.

Tevens kan de examencommissie van de (op)volgende school besluiten vrijstelling te verlenen voor (onderdelen van) een examen van een extra keuzedeel. Dat kan ook als het extra keuzedeel niet is opgenomen in het aanbod van de school zelf. Extra keuzedelen tellen - per definitie - niet mee voor de invulling van de keuzedeelverplichting van die opleiding.

Lees voor meer informatie en voorbeelden van vrijstelling met/voor keuzedelen het artikel “Doorstromen met keuzedelen”.

Wettelijke beroepsvereisten en keuzedelen

Keuzedelen kunnen net als kwalificaties wettelijke beroepsvereisten bevatten. Deze wettelijke beroepsvereisten kunnen alleen voorkomen in een keuzedeel als dat keuzedeel niet gekoppeld is aan kwalificaties met dezelfde wettelijke beroepsvereisten. Er mag immers geen overlap tussen kwalificatie en een daaraan gekoppeld keuzedeel ontstaan. Net als voor kwalificaties geldt voor keuzedelen waarin wettelijke beroepsvereisten zijn opgenomen, dat ze alleen kunnen worden vastgesteld door de minister als er sprake is van een goedgekeurde verklaring van de minister die over de betreffende vereisten gaat. Deze verklaring geeft aan dat de wettelijke beroepsvereisten correct zijn verwerkt in het keuzedeel.

Keuzedelen waaraan een certificaat is verbonden

De minister van OCW kan een mbo-certificaat verbinden aan arbeidsmarktrelevante onderdelen van een mbo-opleiding. Studenten die een mbo-opleiding zonder diploma verlaten, maar wel een onderdeel hebben behaald waaraan een mbo-certificaat is verbonden, ontvangen een mbo-certificaat.

De minister heeft voornamelijk alleen mbo-certificaten verbonden aan een aantal keuzedelen. Het gaat om keuzedelen die een meerwaarde hebben voor werkenden en werkzoekenden. Zij hebben een zelfstandige betekenis op de arbeidsmarkt en bevorderen een bredere inzetbaarheid of betere toerusting op veranderende beroepsvereisten. Alleen op basis van deze door de minister aangewezen keuzedelen kunnen scholen een mbo-certificaat aan de student uitreiken.

De school kan alleen een certificaat uitreiken als er geen diploma is behaald. Behaalde certificaten worden door DUO geregistreerd in BRON en in het diplomaregister.

Bekostiging in relatie tot keuzedelen

Een keuzedeel kent geen prijsfactor. Kwalificaties, kwalificatiedossiers en opleidingsdomeinen kennen wel prijsfactoren omdat de school een student hiervoor kan inschrijven. Een keuzedeel is ook geen bekostigingsfactor. Zo is bijvoorbeeld het aantal gevolgde keuzedelen of het wel of niet behalen van keuzedelen geen factor voor het bepalen van de hoogte van de bekostiging. De rijksbijdrage die (bekostigde) scholen ontvangen voor beroepsopleidingen is bestemd voor de gehele opleiding en kunnen scholen inzetten voor alle onderdelen van de opleiding, dus ook voor het onderwijs en de examinering van landelijk vastgestelde keuzedelen, mits die deel uitmaken van diplomagerichte beroepsopleidingen.

Meer informatie

- Voor informatie rond de herziene structuur: wat is het, hoe komen we er en wat is er tot nu toe over afgesproken + de laatste actualiteiten: www.herzieningmbo.nl (t/m 2018)
- Voor de herziene kwalificatiedossiers, keuzedelen en een overzicht van de koppelingen: www.kwalificaties.s-bb.nl
- Voor servicedocumenten en handreikingen om vanuit de herziene structuur te komen tot onderwijs: servicepunt MBO Raad (www.onderwijsenexaminering.nl, mailadres: info@kennispuntmbo.nl, telefoonnummer: 0348-75 36 30)